

2. přednáška

Formy neziskových organizací

Ing. Karin Gajdová, Ph.D.

Ekonomika neziskových organizací

Struktura přednášky

- Definice neziskových organizací
- Typologie neziskových organizací v ČR
 - Členění neziskových organizací podle právní normy
 - Členění neziskových organizací podle charakteru poslání
 - Členění neziskových organizací podle předmětu jejich činnosti
 - Členění neziskových organizací podle kritéria zakladatele
 - Členění neziskových organizací podle kritéria financování

Definice neziskových organizací

- Komplexní a mezinárodně uznávanou charakteristiku nestátních neziskových organizací, která se snaží sledovat problematiku z nejrůznějších možných úhlů → Salamon a Anheier.
- nestátní neziskový sektor jako soubor institucí, které existují vně státních struktur, avšak slouží v zásadě veřejným zájmům.
- Za určující považují **5 základních vlastností**.

5 základních vlastností nestátních neziskových organizací

- Institucionalizované
- Soukromé
- Neziskové
- Samosprávné a nezávislé
- Dobrovolné

1. Institucionalizované (organized)

- mají jistou institucionální strukturu,
- jistou organizační skutečnost,
- bez ohledu na to, zda jsou formálně nebo právně registrovány.

2. Soukromé (private)

- institucionálně odděleny od státní správy, ani jí nejsou řízeny.
- nemohou mít významnou státní podporu nebo že ve vedení nemohou být mj. státní úředníci.
- základní struktura neziskových organizací je ve své podstatě soukromá.

3. Neziskové (non-profit)

- nerozdělování zisku, tj. nepřipouští se u nich žádné přerozdělování zisků vzniklých z činnosti organizace mezi vlastníky nebo vedení organizace.
- Neziskové organizace mohou svou činností vytvářet zisk, ovšem ten musí být použit na cíle dané posláním organizace.

4. Samosprávné a nezávislé (self governing)

- vybaveny vlastními postupy a strukturami, které umožňují kontrolu vlastních činností, tzn. že neziskové organizace nejsou ovládány zvenčí,
- ale jsou schopny řídit samy sebe.
- Nekontroluje je stát, ani instituce stojící mimo ně.

5. Dobrovolné (voluntary)

- využívají dobrovolnou účast na svých činnostech.
- Dobrovolnost se může projevovat jak výkonem neplacené práce pro organizaci, tak formou darů nebo čestné účasti ve správních radách.

Typologie neziskových organizací v ČR

- není jednoznačně definována charakteristika organizací, které působí v neziskovém sektoru.
- Názory na zahrnutí těch kterých organizací do nestátního neziskového sektoru se různí podle kritérií jejich členění.
- **Členíme** je podle:
 - Právní normy
 - Charakteru poslání
 - Předmětu činnosti
 - Podle kritéria zakladatele
 - Podle kritéria financování

Členění neziskových organizací podle právní normy

- vychází z důrazu kladeného v praxi na institucionální formu neziskových organizací, která je vymezena jen danou legislativou.
- V právním systému je vymezení neziskové organizace nejbližší **zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů**, ve znění pozdějších předpisů, který v § 18, odstavci 7
- definuje tzv. organizaci charakteru právnické osoby, která nebyla zřízena nebo založena za účelem podnikání. – **neplatí od 1.1.2014**
- **Od 1.1.2014 platí Nový občanský zákoník**

Původní zákon zde řadil tyto organizace:

- Zájmová sdružení právnických osob, pokud tato sdružení mají právní subjektivitu
- **Občanská sdružení včetně odborových organizací**
- Politické strany a politická hnutí
- **Registrované církve a náboženské společnosti**
- **Nadace, nadační fondy**
- **Obecně prospěšné společnosti**
- Veřejné vysoké školy
- Obce
- Vyšší územní samosprávné celky
- Organizační složky státu a územních samosprávných celků
- Příspěvkové organizace
- Státní fondy

Členění neziskových organizací podle charakteru poslání

- Organizace veřejně prospěšné
- Organizace vzájemně prospěšné

Organizace veřejně prospěšné

- (Public Benefit Organizations)
- jsou založeny za účelem poslání spočívajícím v produkci veřejných a smíšených statků, které uspokojují potřeby veřejnosti – společnosti
- (např. charita, ekologie, zdravotnictví, vzdělávání, veřejná správa)

Organizace vzájemně prospěšné

- (Mutual Benefit Organizations)
- jsou založeny za účelem vzájemné podpory skupin občanů (i právnických osob), které jsou spjaty společným zájmem.
- Poslání = uspokojování svých vlastních zájmů a veřejná správa dbá, aby se jednalo o takové zájmy, které jsou ve vztahu k veřejnosti korektní, tedy neodporují zájmům druhých občanů a právnických osob.
- Jde např. o realizaci aktivit v kultuře, konfesních a profesních zájmů, ochrany zájmů skupin...

Členění neziskových organizací podle předmětu činnosti

- Podle předmětu činnosti jsou pro neziskové organizace dostupné tři klasifikace:
 - Systém klasifikace netržních činností OSN (COPNI)
 - CZ – COPNI – Klasifikace služeb neziskových institucí sloužících domácnostem podle účelu – národní verze
 - Odvětvová klasifikace Nevýrobních ekonomických činností

Přehled oddílů klasifikace CZ-COPNI

- 1. Bydlení
- 2. Zdraví
- 3. Rekreační a kultura
- 4. Vzdělávání
- 5. Sociální péče
- 6. Náboženství
- 7. Politické strany, odborové a profesní organizace
- 8. Ochrana životního prostředí
- 9. Služby jinde neuvedené

(zdroj: https://www.czso.cz/csu/czso/ii_metodicka_cast_cz_copni)

Členění podle kritéria zakladatele

- **Organizace založené veřejnou správou**, tj. státní správou (např. ministerstvem) nebo samosprávou (obec, magistrát, kraj), některé z nich se proto z uvedeného důvodu nazývají veřejnoprávní organizace.
- **Organizace založené soukromou fyzickou nebo právnickou osobou** (mohou zakládat organizaci i společně), nazýváme soukromoprávní organizace.
- Organizace, jež vznikly jako **veřejnoprávní instituce** – výkon účelu veřejné služby je dán jako povinnost ze zákona (např. veřejná vysoká škola)

Členění podle kritéria financování

- Organizace financované zcela z veřejných rozpočtů (organizační složky státu a územních celků)
- Organizace financované z části z veřejných rozpočtů – na příspěvek mají legislativní nárok (příspěvková organizace, vybraná občanská sdružení, církve a náboženské společnosti a politické strany a politická hnutí)
- Organizace financované z různých zdrojů (dary, sbírky, sponzoring, granty, vlastní činnost)
- Organizace financované především z výsledků realizace svého poslání.